

УДК 658:65.012.8

Штангрет А.М.*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування
Української академії друкарства***Караїм М.М.***кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування
Української академії друкарства*

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

THE MECHANISM OF FORMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY

АНОТАЦІЯ

Ефективність виконання завдань у сфері економічної безпеки суб'єктами безпеки суттєво залежить від розроблення та реалізації ними адекватних до ситуації управлінських рішень. Основою розроблення управлінських рішень повинно стати інформаційне забезпечення, що формується в системі обліково-аналітичного забезпечення. В статті розглянуто методичні засади функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства, складовими якої є підсистеми обліку, аудиту та аналізу. Розроблено механізм формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства шляхом внесення змін у діяльність обліково-аналітичних підрозділів підприємства з метою задоволення інформаційних потреб суб'єктів безпеки. Акцентовано увагу на вирішенні проблеми досягнення необхідних якісних параметрів обліково-аналітичної інформації та забезпеченні своєчасності її надходження до користувачів.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, система, інформація, механізм, безпека, суб'єкт безпеки.

АННОТАЦИЯ

Эффективность выполнения задач в сфере экономической безопасности субъектами безопасности существенно зависит от разработки и реализации ими адекватных управленческих решений. Основой разработки управленческих решений должно стать информационное обеспечение, которое формируется в системе учетно-аналитического обеспечения. В статье рассмотрены методические основы функционирования системы учетно-аналитического обеспечения управления деятельностью предприятия, составляющими которой являются подсистемы учета, аудита и анализа. Разработан механизм формирования учетно-аналитического обеспечения управления экономической безопасностью предприятия путем внесения изменений в деятельность учетно-аналитических подразделений предприятия с целью удовлетворения информационных потребностей субъектов безопасности. Акцентируется внимание на решении проблемы достижения необходимых качественных параметров учетно-аналитической информации и обеспечения своевременности ее поступления к пользователям.

Ключевые слова: учетно-аналитическое обеспечение, система, информация, механизм, безопасность, субъект безопасности.

ANNOTATION

The effectiveness of the tasks in the field of economic security agents security greatly depends on the development and implementation of them adequate to the situation making. The basis for the development of management decisions should be the provision of information, which is formed in the system of accounting and analytical support. In the article the method-

ological foundations of the system of accounting and analytical support for business management, which are components of the subsystem, auditing and analysis. The mechanism of formation of accounting and analytical support management of economic security company through changes in accounting and analytical activities of business units to meet the information needs of security. Attention is focused on addressing the achievement of the required quality parameters of accounting and analytical information and the timeliness of receipt to users.

Keywords: accounting and analytical support, system, information, mechanism, safety, security entity.

Постановка проблеми. Інтуїтивно на більшості вітчизняних підприємств були створені системи економічної безпеки, які суттєво різняться завданнями та можливостями їх виконання, тобто від виключно фізичного захисту майна до протидії рейдерськими атакам, здійснення конкурентної розвідки та контррозвідки. Реальний досвід переконливо засвідчує, що ефективність дій суб'єктів безпеки визначається не лише чисельністю фахівців у спеціалізованих підрозділах, отриманими фінансовими та матеріальними ресурсами, але й наявністю та ефективністю організації зв'язуючої складової, якою можна вважати обліково-аналітичне забезпечення [3]. Ключове завдання обліково-аналітичного забезпечення полягає не лише в інформаційній підтримці прийняття кожного рішення суб'єктами безпеки, але й в організації взаємодії між виробничими й управлінськими підрозділами з службою безпеки, формуванні інформаційних потоків, які б дозволяли максимально швидко визначати й розпізнавати будь-які зміни в діяльності підприємства та середовищі функціонування, розробленні та реалізації комплексу захисних дій, виконавцями яких є увесь персонал. Досягнення зазначеного можливе через застосування механізму формування обліково-аналітичного забезпечення, який повинен враховувати не лише специфіку діяльності підприємства, але й ступінь агресивності зовнішнього середовища та виділені ресурси для забезпечення безпеки бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На проблемі обліково-аналітичного забезпечення процесу управління діяльністю підприємств зосереджували увагу: П. Буряк, Ф. Бутинець, Л. Гнилицька, Т. Карпова, Г. Кірейцев, О. Гудзинський, М. Дем'яненко, В. Лень, М. Пушкар, П. Саблук, В. Сопко, Л. Сук та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць згаданих учених, необхідно зазначити, що у вітчизняній і зарубіжній літературі дотепер не знайшли належного відображення деякі важливі аспекти гарантування економічної безпеки, зокрема в частині розроблення механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства та розробленні механізму його формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами аналітичного дослідження, яке проводилося на вітчизняних промислових підприємствах, було встановлено, що недоліки формування обліково-аналітичного забезпечення не лише в сфері економічної безпеки, а в управлінні підприємством загалом, призводять до зниження ефективності реалізації кожного управлінського рішення в наслідок використання для його розроблення в більшості випадків ірраціональних підходів, тобто спираючись не на достовірний інформаційний базис, а діючи під впливом соціальних, психологічних і т.д. факторів.

Відтак, вважаємо за доцільне перш за все коротко розглянути сутність інформаційного забезпечення та системи обліково-аналітичного забезпечення як підґрунтя для розроблення механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства.

Процес управління підприємством передбачає збирання, узагальнення, оброблення, аналізування та передавання інформації між різними рівнями управління та підрозділами для прийняття відповідними суб'єктами певних управлінських рішень. Для задоволення інформаційних потреб широкого кола користувачів потрібна сукупність засобів, процедур, процесів, послідовностей і т.д., застосування яких повинно уможливлувати функціонування механізму інформаційного забезпечення управління суб'єктом господарювання.

Основою інформаційного забезпечення системи управління є облікова та аналітична інформація. Саме така інформація, на думку Л. Гнилицької, повинна сприяти взаємодії між окремими структурними підрозділами певного підприємства [2]. Більш того, на думку колективу науковців під керівництвом Н. Маренкова, частка обліково-аналітичної інформації в системі інформаційного забезпечення діяльності суб'єкта господарювання становить близько

70% від загального обсягу економічної інформації [1]. Звідси можна зробити висновок, що обліково-аналітична інформація є важливою складовою інформаційної системи підприємства, яка дозволяє отримувати дані щодо ключових етапів господарської діяльності, тобто придбання ресурсів, виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і т.д.

Доцільно підкреслити, що в сучасних умовах обліково-аналітична інформація передбачає не лише узагальнення інформації бухгалтерського обліку із подальшими застосуванням методів економічної аналізу, але вимагає комплексного підходу для визначення змін у внутрішньому та зовнішньому бізнес-середовищі.

Застосування терміну «обліково-аналітичне забезпечення» передбачає своєчасне надходження обліково-аналітичної інформації, що відповідає потребам відповідного користувача стосовно ступеня узагальнення та обробки усіх ключових параметрів фінансово-господарської діяльності підприємства та зміни середовища функціонування. Відповідно до зазначеного, обліково-аналітичне забезпечення має ознаки системи, оскільки вона містить окремі частини (підсистему обліку, підсистему аналізу та підсистему аудиту), які взаємопов'язані між собою, а також наявні принципи та властивості, що забезпечують формування механізму взаємоузгодженого досягнення поставлених цілей.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що система обліково-аналітичного забезпечення об'єднуючи підсистеми обліку, аналізу і аудиту шляхом використання інформаційних потоків уможливорює формування своєчасної та якісної інформації щодо основних аспектів діяльності підприємства для прийняття адекватних управлінських рішень. Метою такої системи є задоволення інформаційних потреб усіх користувачів.

Якщо ж повернутися до мети дослідження, то потрібно конкретизувати, що функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства спрямоване на забезпечення інформаційних потреб суб'єктів безпеки (внутрішніх та зовнішніх). За цих умов суб'єктом обліково-аналітичного забезпечення виступають бухгалтерія та аналітичний відділ, об'єктом є господарська діяльність підприємства, а предмет можна визначити як процес управління економічною безпекою підприємства.

Функції системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства можна окреслити такою сукупністю:

- інформаційна, яка полягає у забезпеченні інформацією про рівень економічної безпеки, ступінь впливу ключових загроз і ризиків внутрішніх та зовнішніх суб'єктів безпеки;
- облікова, яка передбачає відображення усіх фактів господарської діяльності підприємства;
- контрольна, яка уможливорює здійснення перевірки первинної облікової інформації, контролю за ефективністю дій суб'єктів безпеки;

– аналітична, яка дозволяє на основі первинної облікової інформації здійснювати ретроспективний, поточний та стратегічний аналіз.

Відповідно до зазначеного, сутність обліково-аналітичного забезпечення потрібно визначати у двох ракурсах:

– дії щодо отримання, узагальнення, систематизації, оброблення, аналізування та збереження обліково-аналітичної інформації;

– забезпечення суб'єктів безпеки необхідною для підготовки та реалізації управлінських рішень інформацією.

Методичні аспекти розроблення механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства вимагають отримання відповіді на запитання «як? яким чином забезпечує?». Варіанти відповіді на ці запитання залежать від наступних ключових параметрів: розміру підприємства, специфіки фінансово-господарської діяльності, ресурсного забезпечення та інформаційних потреб суб'єктів безпеки.

Обліково-аналітичне забезпечення повинно бути спрямоване на формування необхідного обсягу інформації для прийняття управлінських рішень менеджерами різних рівнів управління. Чим більш розгалужена та багатоступенева структура управління, тим більший обсяг інформації потрібно узагальнити, проаналізувати та забезпечити надходження до конкретного користувача у відповідності до його потреб. Специфіка забезпечення економічної безпеки вимагає, щоб уся інформація, яка вказує на зміну рівня безпеки, виникнення

та розвиток викликів, ризиків та загроз надходила суб'єктам безпеки, тобто їхні інформаційні потреби є відмінними і характеризуються складністю задоволення. Можна стверджувати, що кожен працівник підсистеми обліку, аудиту та аналізу повинен бути здатний ідентифікувати ту інформацію, яка вказує на зміну рівня безпеки, виділити її та передати на наступний етап формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства. Суб'єкт безпеки, тобто фахівець підрозділу безпеки, має узагальнити отриману інформацію із різних підрозділів підприємства та сформувати інформаційний базис, який повинне використовуватися менеджерами на усіх рівнях управління підприємством. За такої взаємодії суттєво зростає роль інформаційних каналів, які повинні сприяти максимально швидкій передачі відомостей між підрозділами та забезпечувати актуальність інформаційного безпекового базису прийняття рішень в господарській діяльності підприємства. Звідси актуалізується проблема розроблення адаптованого до умов ведення бізнесу механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства.

Загальні питання формування обліково-аналітичного механізму розглядаються на статті І. Омельченко, зокрема як певна складова механізму фінансово-господарської діяльності на усіх рівнях управління [6]. Цей автор також доводить, що суб'єктами реалізації зазначеного механізму потрібно вважати не лише працівників бухгалтерської служби та аналітичного

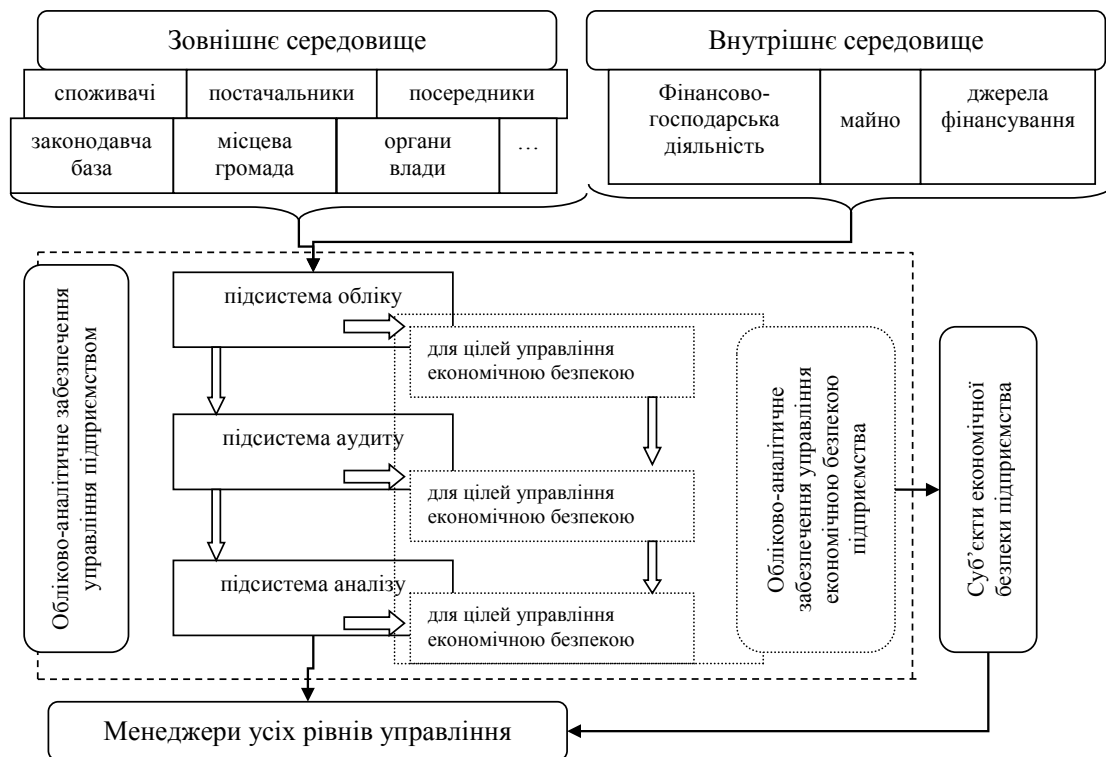

Рис. Механізм формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства

відділу, але й споживачів обліково-аналітичної інформації.

Не спиняючись на результатах дослідження сутності поняття «механізм», зазначимо, що основою механізму обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства є набір складових, які взаємодіють між собою та об'єднані інформаційними потоками. Будова механізму визначається змістом та обсягами передавання інформації через інформаційні канали, що залежить, як уже зазначалося вище, від специфіки діяльності суб'єкта господарювання, агресивності середовища та інформаційних потреб суб'єктів безпеки.

Нами пропонується варіант механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства, який передбачає використання наявної системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством із внесенням необхідних змін для задоволення інформаційних потреб суб'єктів безпеки (див. рис.).

Основою механізму формування розробленого механізму є наступні ключові моменти:

- ретельне дослідження та класифікація джерел обліково-аналітичної інформації з метою визначення тих, які можна використати для цілей забезпечення економічної безпеки;
- визначення суб'єктів обліково-аналітичного забезпечення (обліковці, аудиторі та аналітики) в межах системи управління підприємством, які будуть залучені до формування, перевірки та аналізу інформації для цілей гарантування економічної безпеки підприємства;
- визначення інформаційних потреб суб'єктів безпеки;
- формування інформаційних потоків для отримання якісної обліково-аналітичної інформації в сфері економічної безпеки;
- розроблення вимог до якісних параметрів обліково-аналітичної інформації;
- визначення вимог до термінів надходження інформації до суб'єктів безпеки.

Вважаємо за доцільне погодитися із думкою Г. Кірейцева, який доводить, що суттєвим недоліком в функціонуванні системи обліково-аналітичного забезпечення є порушення принципу своєчасності [4], тобто надходження до користувачів обліково-аналітичної інформації із запізненням та неможливості її застосувати для прийняття оперативних, тактичних і стратегічних управлінських рішень. В сфері забезпечення економічної безпеки підприємства ця проблема є особливо гострою, адже відсутність своєчасної та якісної інформації унеможливує прийняття адекватних до ситуації рішень стосовно протидії, гальмування темпів розвитку та ліквідації наслідків реалізації зовнішніх та внутрішніх загроз. На нашу думку, вирішення проблеми має мати комплексний характер, тобто передбачати:

- оптимізацію інформаційних потоків;
- фільтрування даних на предмет зменшення «інформаційного шуму»;

- розроблення ключових показників, зміна яких є підставою для приділення уваги певним відомостям;

- підвищення кваліфікації працівників підсистем обліку, аудиту та аналізу;

- розроблення графіків передавання інформації;

- розроблення класифікатора інформації щодо пріоритетності її опрацювання та передавання користувачам;

- створення профілю індивідуальних інформаційних потреб кожного користувача;

- автоматизація облікових та аналітичних процесів.

Вважаємо за доцільне приділити увагу ще одному важливому аспектові – якості обліково-аналітичної інформації. Оцінювання рівня якості інформації є складною процедурою, оскільки застосувати певну в цьому випадку систему кількісних та якісних показників є дуже важко. Кожен користувач, а в нашому випадку – працівник служби безпеки, має свої власні критерії оцінки параметрів інформації, яка надходить до нього, спираючись на власний досвід роботи, сукупність завдань та функціональні обов'язки. В цьому контексті доцільно погодитися із думкою закордонних науковців Б. Нідлза, Х. Андерсона та Д. Колдуелла, які підкреслюють, що суттєвою перешкодою на шляху встановлення певних якісних параметрів для інформації є той факт, що одні учасники процесу прикладають зусилля, витрачають фінансові та матеріальні ресурси на підготовку інформації, але її використання та отримання відповідної вигоди належить іншим [5, с. 119].

На нашу думку, вирішення цієї проблеми лежить у площині розуміння, що ефективність управлінського рішення залежить від обліково-аналітичного забезпечення. У сфері безпеки – протидія загрози, зменшення ризику, контроль рівня безпеки та забезпечення його в певних встановлених межах – неможливе без якісної інформації, яка була використана суб'єктом безпеки. Встановлення вимог до якісних параметрів інформації повинне бути індивідуальним для кожного користувача.

Висновки. Досягнення необхідного рівня безпеки певного суб'єкта господарювання залежить від ефективності прийняття суб'єктами безпеки кожного управлінського рішення. Основою розроблення, реалізації та контролю за виконанням управлінського рішення повинно бути інформаційне підґрунтя, яке формується обліково-аналітичним забезпеченням.

Запропонований варіант механізму формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства передбачає застосування комплексного підходу, що реалізовується у чіткій взаємодії підсистем обліку, аудиту, аналізу та системи економічної безпеки шляхом організації інформаційних потоків й забезпечення необхідних якісних параметрів обліково-аналітичної інформації.

Подальшого дослідження потребує розроблення процедури ідентифікації ключових зовнішніх та внутрішніх загроз на основі обліково-аналітичної інформації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бухгалтерский учет в России в XXI веке: учебное пособие; под. общ. ред. Н.Л. Маренкова. – М.: Эдиториал УРСС, 2002. – 296 с.
2. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л.В. Гнилицька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_3_2/Gnilicka.pdf.
3. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення: моногр. / А.М. Штангрет, Я.В. Котляревський, М.М. Караїм. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2012. – 288 с.
4. Кірейцев Г.Г. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства в умовах антикризового управління / Кірейцев Г.Г., Нехай В.А. // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 3. – С. 84–90.
5. Нидлз Б.Є. Принципы бухгалтерского учета / Нидлз Б.Є., Андерсон Х.Р. та Колдуел Д.С.: [пер. с англ. под ред. Я.В. Соколова]. – [2-е изд.] – М.: Финансы и статистика, 1994. – 496 с.
6. Омельченко И.А. Развитие учетно-аналитического механизма внешнеэкономической деятельности [Текст] / И.А. Омельченко // Бухгалтерский учет, № 10. – 1998. – С. 210–216.